

Egy másik változat szerint az édenkerti tudás fájának anyagából készült az a híd, amelyen Sába királynője ellátogatott Salamon királyhoz, majd ugyanezen híd deszkáit használták föl a keresztfa készítésekor. Az utóbbi történet különösen az etióp vallásos irodalomban terjedt el: Sába királynőjének és Salamon királynak a kapcsolata az etióp kereszténység ősiségének legfontosabb „bizonyítéka”.

Túl a legendák világán kimutatható, hogy az életfa (palmetta) motívuma keleten és nyugaton egyaránt általánosan elterjedt díszítmény volt az ókori és középkori népeknél. Örmény területen a IV. századtól folyamatosan ismert a palmetta-motívum mint az életfa stilizált változata. A honfoglaló magyarság díszítőművészetében szintén meghatározó elem volt (pl. tarsolylemezek). A germán hitvilágban a tél halálát (téli napforduló, december 21.) köszöntötték zöldellő ágakkal, de ugyanez hozzátartozott a tavaszünnephez is. Bálint Sándor kiváló néprajzkutatónk vizsgálata szerint a magyar családokban már jóval a karácsonyfa-állítás mai gyakorlata előtt szokásban volt a karácsonyi asztalra valamilyen zöldellő ágat tenni vagy ilyennel a közeli hozzátartozókat megajándékozni. Akik ezt tették, talán nem is tudták, hogy ezzel a karácsony ősi teológiai tartalmát fejezik ki.

És mit fejez ki a mai karácsonyfa? A sokszor az ízléstelenségig túldíszített fenyőfa „díszjeinek” ma is van szimbolikus értelme. Teremjen neked bőségesen az életed fája, teremje meg mindazt, amit jelképesen, üvegdíszek, csokoládéfigurák formájában ráaggatunk! Ez mint jókívánság a hozzátartozók dicséretére válik. Ha őszinte jókívánságot takar, akkor a karácsony szellemiségének szerves része. De azért a sok dísz között egy gyertyára is maradjon hely a karácsonyfán: nem csupán díszként, hanem az igazi jelképi tartalom kifejezésére. Az életfa tövében, a karácsonyi gyertya fényében halljuk meg a betlehemi angyalok üzenetét: „Ma megszületett a Megváltótok, Krisztus, az Úr, Dávid városában” (L 2,11), vagy Simeon üzenetét: „... látta szemem üdvösségedet, amelyet minden népnek megadtál, világosságul a pogányok megvilágosítására, és dicsőségül népednek ...” (L 2,30–32) Hittel mondva mindez benne lehet a szokványos jókívánságokban: „Áldásos, boldog karácsonyt kívánunk!”

Guzsik Tamás

(Megjelent az Örmény Egyházi Hírlevél II/17. 1998. december 15-i számában)

A Gloria (Dicsőség) és a graduále (válaszos zsoltár)

Az embernek a Teremtő által rendelt életcélja, hogy megdicsőítse Istent: törekedjék az üdvösségre, hátrahagyva a hitetlenséget, és remélje az örök életet, megtartva a szeretetet. A liturgia sokszor mélyebben fejezi ki Istennek ezt a megdicsőítését, mint gondolnánk, ezért jó, ha fáradt és száradásnak induló lelkünket minél többször kitesszük az isteni dicsőség ragyogásának és a dicsérő imádság bővizű lelkületének.

A vásár- és ünnepnap misék Gloriája (Dicsőség a magasságban Istennek) nem a világ esendő ragyogásából indul ki, hanem az Isten végtelen dicsőségét hirdető angyalok szózatát szövi tovább: „... áldunk téged, imádunk téged ...” Milyen meglepetés, hogy Istennek nem csak a megadott kegyelmeit és ajándékait vagyunk kötelesek megköszönni, hanem gyakorta „... hálát adunk neked nagy dicsőségedért”. Az Uram, irgalmazz (Kyrie) hódoló felkiáltásai után a szentmise az élő Isten élő megdicsőítésének színtere, azaz benne van a mi legteljesebb és leginkább vágyott életünk. Az olyannyira óhajtott „békesség a jóakarátú embereknek” nem más, mint kiengesztelődés Istennel Jézus Krisztusban, aki „egyszülött Fiú”, az „Isten Báránya” és „egyetlen Fölség”. Nem is pótolható, főként nem helyettesíthető az Egyháznak e legősibb dicsőítő imádsága más szöveggel. Miért is tennénk, ha ez a legjobb és legmegfelelőbb?

Az introituson túl a mise liturgikus énekei között másodjára a válaszos zoltárénekekben találkozunk szemlélődő módon Isten igéjével. Szemlélődni afölött lehet leginkább, ami rövid és állandó. Az Éneklő Egyház és a Graduale Hungaricum énekeskönyvek rövid válaszos zoltárszövegei az Egyház legősibb imádságos szövegválogatásait tárják elénk: „Mindazok, kik téged várnak, meg nem szégyenülnek, Uram!” —ismételjük ádvent első vasárnapján—, „A te utaidat, Uram, mutasd meg nekem, és a te ösvényeidre taníts meg engem! Mindazok, kik téged várnak, meg nem szégyenülnek, Uram!” A 24/25. zoltár néhány verse minden ádventkezdésben jelen akar lenni, mint ahogy a többi hasonló zoltárimádság is az egyházi év különböző pontjain.

Régen és sok helyütt ma is az előénekes a *gradus*-ról, a lépcsőről hirdeti, ami fölött szemlélődünk, a hívő nép belső szándékkal és az ajkak hangjával kapcsolódik be az éneklésbe, tehát a történet az, hogy Isten népe zoltárt énekel. És kinek jó ez? Mindenkinek, mert Szent Ambrus szerint a zoltározást „a gyermekek rendetlenkedés nélkül éneklük”, maga a zoltár pedig „közösséget terem” és „kibékíti a megbántottakat”.

Balogh P. Piusz *OPraem*

Egy bizánci liturgikus műfaj: a prokimen

A *prokimen* (gör: prokeimenon, bizánci ejtéssel: prokimenon) szó szerinti jelentése: „elől álló”, azaz a liturgikus olvasmány előtt álló zoltárszöveg. Azért is viselheti még ezt az elnevezést, mert az elől álló verse refrénszerűen visszatér éneklése közben.¹ A teljes prokimen egy,² illetve szabály szerint két zoltárszövegből áll, amelyet az énekvezető és a nép, illetve a kórus felváltva énekel.³

¹ A prokimenről ld. könyvünkben: *Görög katolikus liturgikus kislexikon*. 2001². 59.

² A magyar görögkatolikus egyház parochiális liturgikus gyakorlatában régi hagyományunk szerint ténylegesen egy vers, amelyet a nép (és nem a kórus) megismétel. Liturgikus könyveink közt (a papi szolozsmáskönyvön kívül) nincs is olyan, mely a több zoltárszövegből álló prokimeneket tartalmazná.

³ Vö. K. ONASCH: *Liturgie und Kunst der Ostkirche in Stichworten unter Berücksichtigung der Alten Kirche*. Lipcse 1981. 312. Ezt azonban annyiban pontosítani kell, hogy pl. a szombati nagyvecsernyében három verse is van a prokimennek.